

Vuoden 2008 Pro gradu –tutkielman palkinto

Sosiaalityön tutkimuksen päivät 12.-13.2.2009, Turku

Raati: Emerita sosiaalijohtaja, YTM ja STTS:n kunniajäsen Aulikki Kananoja ja sosiaalityön yliassistentti, YTT Heli Valokivi

Puheenvuoro sosiaalityön tutkimuksen päivien avajaisseminaarissa

Arvoisa yleisö,

Meillä on ollut mieluisa työ lukea kuusi kiinnostavaa ja ajankohtaisista aiheista tehtyä pro gradu – tutkielmaa. Jokainen sosiaalityön koulutusta antava yliopisto on lähettänyt ehdokkaan vuoden 2008 gradupalkinnon saajaksi. Sosiaalityön opiskelijat ovat tarttuneet sekä teoreettisesti että sosiaalityön käytäntöjen näkökulmasta ajankohtaisiin ja haasteellisiin aiheisiin tutkielmissaan. Tutkimusmenetelmien käytön näkökulmasta työt antavat hyvän läpileikkauskuvan sosiaalityön opiskelijoiden monipuolisesta ja laaja-alaisesta tutkimuksellisesta osaamisesta. Seuraavaksi esittelen ehdolla olevat tutkielmat, jonka jälkeen luonnehdin palkinnon saavaa tutkimusta hieman tarkemmin.

Helsingin yliopistosta Ildikó Rácz: In search of lost postmodern – Descriptions of School Social Work Expertise in Official Documents. A Rhetorical Discourse Analytic Approach.

Rácz tutkii teorialähtöisessä työssään, miten koulukuraattorien asiantuntijuus tuotetaan hallinnollisissa asiakirjoissa ja tutkimusmenetelmänä hän käyttää retorista diskurssianalyysiä. Hän tarkastelee asiakirja-aineistoa kolmen asiantuntijuuden diskurssin kautta, joita ovat moderni, managerialistinen ja postmoderni. Aineistossa vallitsevat managerialistiset ja modernit diskurssit, joista ensimmäinen palvelee Ráczin tulkinnan mukaan palvelutuottajien ja työnantajien intressejä ja jälkimmäinen koulukuraattorien ammatillisia ja professiopyrkimyksiä. Sosiaalityön postmodernit diskurssit jäävät aineistossa näkymättömiin, vaikka koulun sosiaalityön viimeaikaisessa tutkimuksessa ja koulutuksessa juuri postmodernit piirteet, kuten moniäänisyys ja refleksiivisyys, korostuvat. Tutkielma osoittaa sosiaalityön teoreettisen pohdinnan ja käytännön orientaatioiden välisen kuilun selkeällä tavalla.

Jyväskylän yliopistosta Maija-Reetta Mänttari-van der Kuip: Työpaikkakiusaaminen työn muuttuvassa järjestyksessä. Tutkimus työpaikkakiusaamisen ja työelämän muutoksen välisestä yhteydestä keskisuomalaisissa sosiaalitoimistoissa.

Mänttari-van der Kuip tarkastelee sosiaalitoimistoissa tapahtuvaa työpaikkakiusaamista työelämän muutoksen näkökulmasta. Hän etsii työpaikkakiusaamisen mahdollistavia, motivoivia ja laukaisevia tekijöitä

työympäristöstä. Aineistona on 180:n työntekijän kyselylomakevastaukset 21 sosiaalitoimistosta. Kyselyyn vastanneista 13 % on kokenut työpaikkakiusaamista ja joista puolet on kokenut kiusaajaksi oman esimiehen. Koettu kiusaaminen on ollut syrjimistä, eristämistä, työn mitätöintiä ja juoruilua. 8 % vastaajista ilmoitti kiusanneensa itse. Kiusaamisen riskitekijöitä ovat muutokset työn vaatimuksissa, häiritsevä kiire, tulosvaatimukset, työhön kohdistuva häiritsevä arviointi, palkkoihin liittyvät ristiriidat sekä kilpailuhenki. Työpaikkakiusaamiselta suojaavia tekijöitä ovat taas tiimi- ja ryhmätyö sekä kuntien välinen yhteistyö. Tutkimuksen tuloksia on tärkeää tarkastella alan henkilöstöpolitiikan kehittämisen näkökulmasta.

Kuopion yliopistosta Katja Surakka: Turvattomuus sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijöiden kertomuksia työväkivallasta.

Surakka tutkii sosiaalityöntekijöiden kokemaa turvattomuutta, jota aiheuttaa asiakkaiden väkivaltainen tai uhkaava käyttäytyminen. Hänen aineistonaan on 17 sosiaalityöntekijän kertomusta työväkivallasta tai sen uhasta. Kertomukset on analysoitu narratiivisella tutkimusotteella. Kertomuksista useimmat ovat selviytymistarinoita, osa traumaattisia tai syyllistämistarinoita. Kertomusten työväkivalta on sanallista loukkaamista, uhkauksia ja pahoinpitelyitä, joita tapahtuu työpaikan lisäksi kotikäynneillä ja työntekijän vapaa-ajalla. Tappouhkaukset kohdistuvat työntekijän lisäksi tämän lapsiin. Traumaattisuudestaan huolimatta työväkivaltatilanteista ei juurikaan ilmoiteta poliisille tai käsitellä työyhteisössä. Työntekijä voi kokea itsensä syytetyksi tapahtuneesta ja ammatillista huonommuutta. Työväkivallan käsittelyn kuvaus antaa merkittävää tietoa työyhteisöjen ja työpaikkojen tavasta käsitellä työväkivaltatilanteita ja näin tutkielma tuo tärkeän näkökulman sosiaalialan henkilöstöpolitiikkaan ja työyhteisöjen toimintaan.

Lapin yliopistosta Saija Ranz: Vahvuuden väri on helakanpunainen – Naiseuden muovautuminen kulttuurihistoriallisesti ja yhteiskunnallisesti seksityötä tekevän naisen elämässä.

Ranz pureutuu tutkimuksessaan siihen, miten naiseus muovautuu kulttuurihistoriallisesti ja yhteiskunnallisesti seksityötä tekevän naisen elämässä. Ranz tutkii naiseutta, myyttisen naisen ruumista, seksuaalisuutta ja mainetta tapaustutkimuksellisesti ymmärtävällä, kontekstoivalla ja feministisellä otteella. Hänen aineistonaan on kolme erillistä haastattelua yhden seksityötä tekevän naisen kanssa. Analyysin tuloksena naisen seksityö konstruoituu yhtäältä työteliään naisen ja äidin näkökulmasta ja toisaalta eräänlaisena elämäntapana tai valintana päästä nauttimaan omasta kehosta ja seksuaalisuudesta. Nämä seksityön konstruktioit pitävät sisällään sekä henkilökohtaisen että yhteisöllisen ulottuvuuden, ja ne kyseenalaistavat seksityöhön liitetyn yksiviivaisen stigman.

Tampereen yliopistosta Tarja Vierula: Lastensa kanssa vankilassa olevat naiset instituution läpi tulkittuina.

Vierula tarkastelee lastensa kanssa vankilassa olevia naisia vankilan työntekijöiden tuottamien merkitysten avulla. Myös tässä työssä äitiyden konstruointi on keskeisellä sijalla. Vierulan aineistona on 13 teemahaastattelua ja tutkimusmenetelmä on temaattinen sisällönanalyysi, jossa on vaikutteita kriittisestä ja analyyttisestä diskurssianalyysistä. Analyysi tuo näkyviin lastensa kanssa olevia naisia leimaavia kategorisointeja, jotka tutkija on nimennyt neljä (1) ongelmalliset naiset siviilissä, (2) naiset vankeina äiti-lapsiosastolla, (3) oman edun tavoittelijat ja vedättäjät sekä (4) lapsen myötä jaloilleen nousevat äidit. Aineistossa vallitsevat puhettavat ovat paternalistinen, kuntoutus-, antaa mennä - ja maallikkopuhetapa. Lapsen mukanaolo vankilassa stigmatsoi naiset äitiyden kautta ja vankilan suljetusta tilasta huolimatta siviilielämä vaikuttaa voimakkaasti naisten kategorisointiin.

ja Turun yliopistosta Elina Koskinen: ”Niin pitkään kun mä elän, mä olen kaksi kansalainen ihminen” – Tapaustutkimus somalitaustaisen perheen kotoutumisesta Turkuun

Koskinen pureutuu tutkielmassaan maahanmuuttajien kotoutumiseen tapaustutkimuksen avulla. Hän on haastatellut ja havainnoinut yhtä perhettä. Kotoutuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa valtaväestön edustajien kanssa ja maahantulon syyllä on vaikutusta kotoutumisprosessin muodostumiseen. Kotoutumisen osa-alueet ovat taloudellinen, poliittinen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus. Tutkimuksessa korostuu kielitaidon ja työn merkitys kotoutumisessa. Moniulotteisen lähestymistavan avulla tutkija näkee kotoutumisen monen eri tekijän yhteisvaikutuksen tuloksena.

Vuoden 2008 pro gradu – tutkielmapalkinnon saa Saija Ranzin tutkielma, joka on esimerkillinen työ, ja joka osoittaa tutkijan kypsyyttä, syvällisyyttä ja eettisyyttä. Se ylittää monin tavoin pro gradu – tutkielmalle asetetut odotukset. Tutkielma on kirjoitettu yhtenäisesti ja hienovaraisesti siten, että se vie lukijansa mukanaan tutkijan kulkemaan tutkimusprosessiin.

Tutkielmassa seksityötä tekevä nainen toimii esimerkkinä siitä, miten kulttuuriset tekijät muovaavat yleisiä käsityksiä ja luovat stereotyyppioita. Kysymykset kulttuurisista stereotyyppioista ja yleisistä olettamuksista ovat sosiaalityön ydinkysymyksiä. Käytännön sosiaalityössä tulisi työskennellä ihmisen kanssa hänen yksilöllisestä tilanteestaan ja piirteistään lähtien ja välttää kaavamaisia ja kategorisoivia lähestymistapoja. Toisaalta sosiaalityön vahva lakisääteinen perusta vaatii luokitteluja. Näin syntyy kahden orientaation välinen jännite. Tästä näkökulmasta katsoen tutkimus on olennainen vastapuheenvuoro kaavamaiselle ja totuttujen asenteiden ohjaamalle työtavalle.

Ranzin case tutkimus on hieno esimerkki tutkimusprosessin dialogisuudesta. Sekä tutkija että haastateltava asettavat itsensä alttiiksi ja heittäytyvät tutkimukseen. Analyysi liikkuu luontevasti eri tasoilla, aina teoreettisesta jäsennyksestä henkilökohtaiseen kasvukertomukseen asti. Tutkielma tarjoaa mallin itsekriittisestä työotteesta, jonka tarve suomalaisessa sosiaalityössä on suuri. Tältä osin tutkielma on tärkeää luettavaa alan ammattilaisille.

Kuvaukset seksityötä tekevän naisen kahdesta sosiaalisesta konstruktiosta – työtä tekevä äiti ja seksistä nauttiva ilakoiva nainen – avaavat erilaisia identiteettejä monipuolisesti ja teoreettista kirjallisuutta hyödyntäen. Tutkimus on oiva esimerkki lähestymistavasta, jossa ilmiötä ei pakoteta yksiulotteiseen tulkintaan, vaan nähdään rinnakkaisia ulottuvuuksia. Tämä on olennaista erilaisissa marginaaliin liittyvissä ilmiöiden käytännöissä ja tutkimuksessa. Tästä näkökulmasta tutkielma soveltuu hyvin sosiaalityön oppimateriaaliksi.

Tutkielman ansioina ovat samanaikainen laaja teoreettinen keskustelu ja tutkittavan ilmiön moniulotteinen analyysi. Tutkimuksen lähestymistapa demonstroi sosiaalityön arvoja ja eettistä toimintamallia: tutkimuksen kohteena olevan ihmisen omat kokemukset toimivat ymmärryksen keskeisenä lähtökohtana sekä tutkija ja tutkittava ovat tasa-arvoisessa asemassa tiedon tuottamisessa.

Lämpimät onnittelut Saija Ranzille!